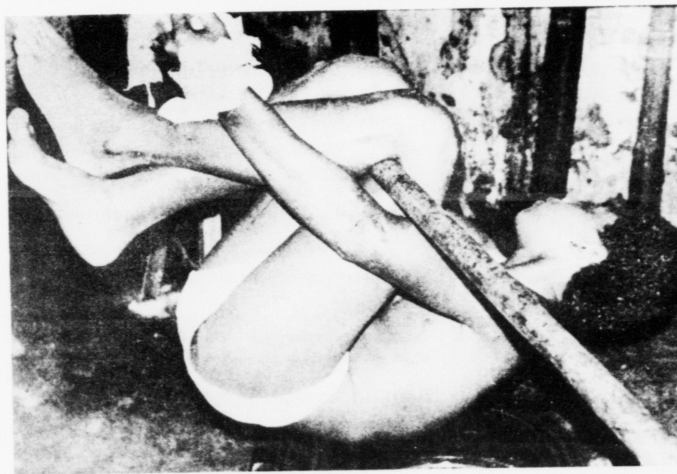

Ársfrágreiðingin:

Ríkisstjórnir pína og drepa minnilutar

*Amnesty International hefur almannakunngjört
ársfrágreiðingina fyrir 1989, sum sigur frá broti
á mannrættindinu í 138 löndum.*

*Í Brasilía er þín
gerandiskostur á
politistöðunum.
Maðurin á myndinni,
hann var götusópari,
varð skotin tvær vikur,
áðrenn hann skuldi í
rættin at vitna móti
fýra lögreglumönnum,
sum þínu hann og
vinmann hansara í
fongslinum.
Myndina tók ein
starvsfelagi hjá teimum
fýra ákærdum.*

Ársfrágreiðingin hjá Amnesty International fyrir 1989 er júst útkomin. Eins og undanfarnu árinu viðger hon, hvar í heiminum borgarar síðsta ár finga órættvísar rættarviðferð, vörðu órættvist fongslaðir, tortureraðir og dripnir. Tilsamans eru 138 lönd við, og ársfrágreiðingin er 298 síður.

Í næstan helminginum av heimsins löndum vöru síðsta ár politiskir fangar, og í umleið 80 av löndunum vöru tað menniskju, sum einans vöru fongslað, tí tey á friðarlígan hátt hövdu nýtt síni mannrættindinu. Í mongum löndum vöru menniskju dripin ella »hvorvu« vegna sína politisku áskoðan, og í 1989 vöru framdar 2.229 alment kendar avrættingar í 34 ymiskum löndum — tað størsta talið síðan 1981.

Allastaðni í heiminum vöru tað menniskju, ið vöru torturerað av lögreglu og hervaldi. Tey vöru bukað, piskað, brend og neyðtíkin. Hetta varð gjørt fyrri at revsa tey, ella fyrri at noyða tey at »viðganga«. Amnesty fær fráboðanir um tortur úr næstan 100 löndum. Nógvir fangar doyggja orsakað av torturi, ella tí at fongsulsumstøðurnar eru heilt út av lagi vánaligar.

Tann stóra mannrættindaráðstevnan í Keypmannahavn er júst liðug, nú ið ársfrágreiðingin hjá Amnesty kemur út. Á ráðstevnunni samdust 35 lönd um at leggja dent á at verja tann partin av mannrættindunum, sum Amnesty International arbeiðir fyrri.

Eitt av skjølunum frá mannrættindaráðstevnunni er um eitt mál, sum Amnesty International arbeiðir fyrri: at verja nationalar minnilutar. Sambært Amnesty er hetta eitt globalt mál, og túsundtals fólk vöru í fjór handtíkin, torturerað og dripin, tí at tær ymisku stjórnirnar á hendan hátt royndu at steðga etniskum og nationalistiskum stríði.

Etniskir minnilutar fáa ofta eina minniverða viðferð í mun til onnur, og í mongum förum verða teirra rættindi, ja enn tá liv teirra mett at vera av minni týðningi, sigur Amnesty International.

Felagsskapurin nevnr dómi um, at heil býarsamfeløg vöru umgird og íbúgvarnir niðurskotnir, at menniskju, sum trínu fram og vardu rættindini hjá fólkinum, »hvorvu«, og at tey, ið kravdu frælsi, vöru handtíkin og torturerað.

Etniskir og nationalistiskir bólkar, ið kravdu sjálvstýri, størri landaeki ella varðveitan av mentan teirra, brustu ofta saman við tey ráðandi. Ríkisstjórnirnar royndu við hardari hond at rættvisgera umfatandi yvirgang við at visa á, at teir varðveittu frið og trygd landins.

— Hóast sovorðin ósemja ofta kemur, har viðurskiptini frammanundan eru spent, og andstöðubólkarnir stundum nýta harðskap, kær stjórnin ikki brúka tað sum umbering fyrri sjálf at nýta yvirgang, sigur Am-

nesty International.

Í löndum sum Etiopia, Myanmar (fyrirverandi Burma) Somalia og Sudan hava leingi verið etniskar rembingar. Tað hevur viðført, at bøndur, ið búgva í teimum pørtunum av löndunum, verða álöpnir, og at menniskju verða dripin orsakað av teirra etniska uppruna.

Í Sri Lanka kundi yvirgangurin halda á, tí lögir og undantaksavgerðir vöru viðtiknar fyrst í 1980'unum fyrri at berja niður ein vápnaðan tamilskan loysunarból. Tey seinastu árinu eru hesar viðtøkur brúktar móti vápnaðum singhalesiskum bólki í syðra parti av landinum. Menniskju í túsundtali eru annaðhvørt »horvin« ella avrættað uttan lög og dóm.

Í fleiri löndum eru friðarlígar mótmælisgongur endaðar í drápi og handtøkum. Ynski um demokrati í Kína og frælsi í Tibet endaðu við, at minst 1.000 fólk vöru dripin og nógvir fleiri vöru torturerað.

Sterkar tjóðskaparkenslur í löndum sum U.S.S.R. og Jugoslavia færu við sær, at fleiri fólk vöru dripin, meðan eitt ótal av fólki vöru handtíkin ella hildin aftur. Óvápnad civilfólk, ið mótmæltu hersetingarvaldinum, vöru millum teir hundræðtals palestínarar, ið vöru skotin til deyðis av ísraelska herinum.

Álvarsamur yvirgangur varð framvegis framdur imóti kurdiska minnilutanum. Írakiskir kurdar, ið flýddu úr landinum — burtur frá bumbum og kemiskum vápnun — »hvorvu«, tá ið teir undir amnesti komu aftur til Írak í 1989. Bert í Írak eru túsundtals kurdar »horvnir« hesi seinastu árinu. Í Íran og Turkalandi eru nógvir fongslaðir og tortureraðir.

Ofra verða einvisir etniskir samfelagsbólkar ella bólkar av serligari rasu óðrvisi viðfarnir av lögregluni og dómstólinum. Í fleiri löndum er tað vanlig manngongd at nokta ávisum etniskum ella nationalum bólki grundleggjandi borgarlíga og politisk rættindi. Tað finnst lönd, har minnilutabólki eru tryggjað serlig rættindi, men í roynd og veru fáa hesi verri viðferð enn onnur av lögregluni. Í øðrum löndum áseta dómstólarnir revsingar við rasistiskum undirtonum.

Í Suðurafrika, har apartheid-skipanin enn er galdandi, eru túsundtals fólk tey seinastu árinu hildin uttan ákæru ella rættarsøk. Í Brasilía og Guatemala vöru mál, har indíánarar vöru dripnir, ikki veruliga kannað av myndugleikunum. Í USA vöru fleiri dømd til deyða, um tann myndir var hvitur, hóast líka nógvir hvít og svart vöru myrd.

Amnesty International sigur, at felagsskapurin í 1989 arbeiðdi við 3.376 fangasakum og sendi út næstan 2.900 urgent actions (sakarmál) fyrri at steðga torturi, avrættungum, órættvisari rættargongd ella fyrri at krevja læknahjálp ella sakførarastuðul til fangar.

Ársfrágreiðingin fæst til keyps á enskum og kostar 125 kr.